

5RE301

Regionální analýza

Metodologie analýz: Kvalitativní přístupy v regionální analýze

Ing. Hana Černá Silovská, Ph.D.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Literatura

- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2016. 440 s. ISBN 978-80-262-0982-9
- SILVERMAN, D. *Doing qualitative research: a practical handbook*. 2nd ed. London: Sage Publications, 2005. xv, 395 s. ISBN 1-4129-0197-9.
- PAVLÁSEK, M., ed. a NOSKOVÁ, J., ed. *Když výzkum, tak kvalitativní: serpentinami bádání v terénu*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2013. 152 s. Etnologické studie; 14. ISBN 978-80-210-6480-5.
- ŠEĎOVÁ, K., & ŠVAŘÍČEK, R. (2013). Jak psát kvalitativně orientované výzkumné studie. *Kvalita v kvalitativním výzkumu. Pedagogická orientace*, 23(4), 478–510
- HENDL, J. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: UK Praha – Nakladatelství Karolinum, 1999. 277 s.

Členění RA

V rámci regionální analýzy se zpravidla zaměřujeme na:

- RA přírodních podmínek a ekologických podmínek
- RA obyvatelstva, osídlení, soc. podmínek
- RA ekonomických podmínek, dopravní a technické infrastruktury
- RA regionálních vazeb a procesů

-
- Území
 - Obyvatelstvo
 - Ekonomické činnosti
 - Infrastruktura
 - Životní prostředí
 - Aktéři v území (stakeholders)

Zaměření regionální analýzy

- Regionální analýza se zaměřuje na hlavní sféry a podmínky života v regionu jako jsou demografie a struktura osídlení, situace ve výrobních odvětvích, stav infrastruktury, (dopravní i technické), cestovní ruch atd.
- Regionální analýza zkoumá a prezentuje předcházející sociální a hospodářské vývoje regionu a jeho okolí a jejich současný stav.
- Popisuje jevy a procesy probíhající v regionu – jejich stav, tendence a trajektorie a zkoumá hlavní oblasti sociálních a ekonomických činností s největším potenciálem rozvoje.

Členění z hlediska způsobu pohledu

- Analýza **interspektivní** = analýza především porovnávacího charakteru, týkající se většího počtu územních jednotek
- Analýza **intraspektivní** = analýza především monografického popisného charakteru, soustředí se vyčerpávajícím způsobem pouze na 1 území
- *Analýza má smysl, jeli účelová jako východisko prognózy*

Science is nothing but perception.

Plato

Research is to see what everybody else has seen, and to think what nobody else has thought.

Albert Szent-Gyorgyi

Research is creating new knowledge.

Neil Armstrong

Money won't buy happiness, but it will pay the salaries of a large research staff to study the problem.

Bill Vaughan

The great question that has never been answered, and which I have not yet been able to answer, despite my thirty years of research into the feminine soul, is 'What does a woman want?'

Sigmund Freud

Metoda vs. technika

- **Metoda** – způsob organizace výzkumu, určuje způsob vědeckého poznání, výběr ukazatelů a způsob analýzy získaných dat a informací.
- **Technika** – způsob získávání a zpracování dat a informací, výběr použité techniky závisí na charakteru dat a informací.

Hranice mezi metodami a technikami lze v některých případech obtížně stanovit, neboť se mohou v jednotlivých etapách vědecké práce prolínat.

Výzkum v regionálních vědách - typy regionální analýzy (přístupy v RA)

- Statistický přístup
- Topograficko – morfometrický přístup
- Prostorově diferenciacní přístup
- Strukturální přístup
- Kauzální přístup
- Komparativní přístup
- Prostorově interakční přístup
- Dynamický přístup

Kvalitativní vs. kvantitativní výzkum

Kvantitativní výzkum

Pozitiva	Negativa
Rychlý sběr dat, analýza dat	Výsledky mohou být příliš abstraktní
Poměrně nezávislý na výzkumníkovi	Může opomenout důležité fenomény či intervenující proměnné

Kvalitativní výzkum

Pozitiva	Negativa
Problém zkoumán v přirozeném prostředí	Problematická generalizace problému
Zohlednění místních zvláštností	Výzkum časově náročný
Počáteční prozkoumání problému	Výsledky snadněji ovlivnitelné osobou výzkumníka

Osobnost výzkumníka

Kvalitativní výzkumník

- interpretuje, proniká do hloubky problému
- menší množství případů
- má rozvinuté smyslové vnímání
- disponuje jistými znalostmi psychologie a sociologie
- použití indukce

Kvantitativní výzkumník

- nezúčastněný pozorovatel, udržuje si odstup
- velké množství případů, ale jen málo vlastností
- výsledky výzkumu lze snadno generalizovat na celou populaci
- použití dedukce

Kvalitativní přístup

- „Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu“.

Švaříček a Šed'ová, 2007

Základní charakteristiky kvalitativního výzkumu

- Sběr mnoha informací o málo jedincích
- Data se sbírají v přirozeném prostředí jedinců (i skupin)
- Snaha o komplexní obraz zkoumaného problému
- Důraz na kontext
- Význam zkušenosti aktérů
- Nestandardizované techniky sběru dat
- Indukce

Vznik kvalitativního výzkumu

- Kritika pozitivismu a přírodovědeckého přístupu
- Příklon k hermeneutice a fenomenologii
- Vliv Chicagské sociologické školy
- Metodologický konflikt německých filosofů a sociologů – „Positivismusstreit“
- Obrat ke kognitivní a humanistické psychologii

Zásady kvalitativního výzkumu

- Otevřenost
- Zahrnutí subjektivity
- Procesuálnost
- Reflexivita
- Zaměření na případ
- Historicita a kontextuálnost
- Problematizace determinovanosti
- Iterativní heuristika

Cíl výzkumu, vědecká otázka

Jaký je cíl nebo účel studie?

Jaké problémy, jaká témata se budou řešit?

Co je zapotřebí zahrnout a co vyloučit?

Jde o výzkum aplikovaný nebo základní?

Jak se může výsledků studie využít?

Jaké mezery v dosavadních znalostech se zaplní?

Jaké nové směry výzkumu se otevřou?

Předmětem vědeckého výzkumu může být:

- Testování hypotézy
- Vysvětlení fenoménu
- Nová teorie

Koncepce kvalitativního výzkumu

- Případová studie
- Analýza dokumentů
- Biografický výzkum
- Etnografický terénní výzkum
- Akční a kritický výzkum
- Kvalitativní evaluace

Návrh projektu, strategie

- Návrh projektu = předběžná podoba práce včetně cílů, hypotéz, osnovy, použité metodologie a přínosu
 - Cíle projektu
 - Motivace, teoretické zakotvení, definice výzkumné otázky
 - Vybraná literatura
 - Metody sběru a hodnocení dat
 - Proveditelnost projektu, finanční stránka
 - Etické otázky

Kvalitativní metody sběru dat

- Výběr metody závisí na požadovaném typu informace, typu respondenta a okolností sběru (+ čase a finančních možnostech)
- Nejtypičtější způsob shromažďování kvalitativních dat:
dotazování a pozorování

Metoda dotazování

Kvantitativní výzkum:

- Strukturované dotazování s uzavřenými otázkami
- Přímé srovnání odpovědí
- Časově méně náročné, plynulejší průběh

Kvalitativní výzkum:

- Otevřené otázky bez kategorií odpovědí
- Navázání osobního vztahu
- Vliv neverbální komunikace
- Průběh lze modifikovat
- Náročný (časově i psychicky) na tazatele i dotazovaného

Metodu dotazování lze použít v kvantitativním i kvalitativním výzkumu

Techniky dotazování

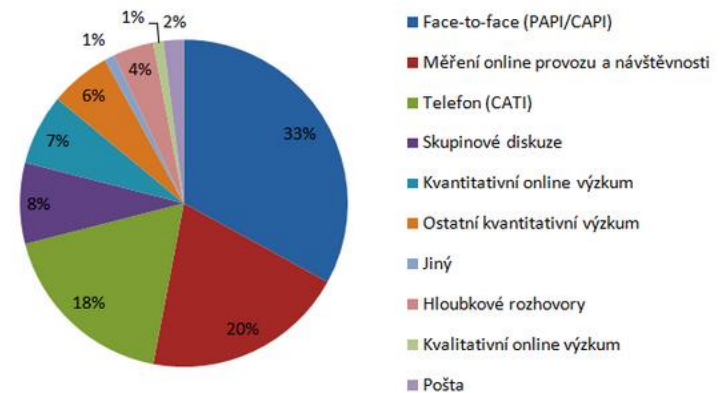
- Projektivní a asociativní techniky
- Subjektivní konstrukt
- Kvalitativní rozhovor

- Dotazník

- Metoda CAWI
- Metoda CATI
- F2F
- CAPI

- Kvalitativní výzkum je často realizován formou osobního dotazování

Výzkumné metody v ČR

Zdroj: SIMAR, 2012

Rozhovor

- **Rozhovor** (interview) vyžaduje kvalifikaci nejen v oboru zkoumání, ale také v sociologii a psychologii.
- Má různé podoby, časově náročná metoda, přímá interakce výzkumníka s respondentem
- Nutná **kvalitní příprava otázek** s ohledem na osoby, s nimiž bude rozhovor veden – **řízený** rozhovor.
- **Přesně vymezený systém otázek** - řazení otázek od obecných ke speciálním a podrobnějším, jejich jednoduchá a jednoznačná formulace.

Druhy rozhovorů

- Strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami
- Rozhovor pomocí návodu
- Neformální rozhovor
- Etnografický rozhovor
- Narativní rozhovor
- Episodický rozhovor
- Expertní rozhovor
- Skupinová diskuse

Pozorování

Pozorování vyžaduje:

- předběžnou přípravu,
- stanovení základního hlediska,
- schopnost odlišit podstatné a specifické od všeobecného a netypického.

Při přípravě je nutno **jasně stanovit**:

- jaké jevy a procesy se budou pozorovat,
- do jaké hloubky bude pozorování probíhat,
- v jakém rozsahu bude zvažován situační kontext,
- zda se budou pozorovat pouze procesy nebo i jejich příčiny a důsledky,
- časový rámeček (např. vybraná období podle ekonomického vývoje).

Výsledky pozorování se používají **pro srovnání výsledků** dosažených jinými metodami, mohou mít kvantitativní charakter (např. v oblasti dopravy).

Metoda pozorování

- Participativní pozorování
 - Neparticipativní pozorování
-
- Průzkum – studium jevu v jeho přirozeném prostředí
 - Experiment – studium jevu v uměle navozených podmínkách

Dotazník (anketa)

- velmi často používaná metoda, která umožňuje získat odpovědi v relativně krátkém čase od velkého počtu osob, resp. institucí.

Pro realizaci je třeba:

- Formulovat jasně **omezený počet otázek**
- Dobře **vybrat osoby nebo instituce**, kterým bude dotazník zaslán.
- Vhodně naformulovat **průvodní dopis** tak, aby ten, kdo má dotazník vyplnit, pochopil, o co jde, a byl ochoten to udělat.
- Problém dotazníků posílaných elektronickou poštou
- Dotazník často kombinován se statistickým vyhodnocením dat

Dotazník (anketa)

Výhody

- Relativně nízké nároky na čas a finance
- Menší náročnost na počet výzkumníků
- Opakované použití dotazníku
- Určitá míra anonymity
- Reprezentativita výsledků a vysoká standardizace umožňující statistickou analýzu dat

Nevýhody

- Velmi subjektivní – sdělují se názory
- Zkreslení kvůli dobrovolnosti
- Nízká návratnost
- Obtížná kategorizace

Doporučení pro zadání závěrečné práce

Před zahájením samotného zpracování závěrečné práce je potřeba:

- Výběr tématu
- Formulace cíle
- Formulace hypotéz – v BP nepovinná
- Výběr metodologie
- Zpracování předběžné osnovy
- Zpracování časového harmonogramu

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Národohospodářská fakulta VŠE v Praze

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.